

Sógor Árpád

A lelkipásztor mint közéleti vezető és a lelkipásztor politikai szerepvállalása

A témaválasztásban az vezérelt, hogy teológus diákjainknak sokszor csak halvány fogalmuk van arról, hogy miből áll a lelkész munkája. Elképzeléseik vannak arról, hogy egy lelkész vezető is kell hogy legyen, de ezek az elképzelések sokszor távol állnak a valóságtól. Az egyházban látott példák alapján azt mondhatom, hogy diákjainkat nem készítjük fel kellőképpen a vezetői szerep betöltésére. Gyülekezeti lelkipásztorként azzal szembesülnek, hogy az ottani közösség azt várja tőlük, hogy vezessenek. Van, aki született vezetőként megfelel ennek az elvárásnak, de van, akinek meg kell tanulnia a hatalommal élni, és nem visszaélni. Az ellenőrizetlen hatalom ugyanis sokszor személyiségrombolóvá válik. Dolgozatomban azt próbálom körüljárni, hogy egy lelkipásztornak mint vezetőnek milyen feladatai vannak.

A magyar nyelvben előszeretettel használjuk a lelkipásztor elnevezést Isten szolgájjára, de ezzel megcsonkítjuk annak értelmét. Ugyanis az igazi lelkipásztor, az pásztora a gyülekezetnek és az egyház tagjainak az élet megannyi más területén is. Erre utal az is, hogy más nyelvterületeken az egyházak megmaradtak a pásztor megnevezésnél.

Milyen a vezető?

Hasznos dolognak tartom, hogy az, aki vezetői szerepre készül vagy kényszerül, az legyen tisztában a különböző vezetési formákkal, azoknak előnyeivel és hátrányaival. Megkülönböztetünk többféle személyiségtípust, és ezekhez tartozóan többféle vezetési formát és vezetési stílust.

Személyiségtípus – vezetési forma¹

1. **A távolságot tartó vezető** általában szkizoid-flegmatikus: távolságtartó, racionális, személytelen, fél a közelségtől és az elköteleződéstől. Pozitívumai: tárgyilagos, világosan látja az összefüggéseket, az ügyre összpontosít. Olyan személyiségek tartoznak ebbe a kategóriába, akik függetlenségük és felismerő erejük által nagy belső szabadsággal rendelkeznek. El tudják viselni, ha egyedül képviselik meggyőződésüket, és nem félnek a támadásoktól. Negatívumai: a munkatársakkal való kapcsolat háttérbe szorul, nem alakul ki az együttérzés készsége, az érzésekkel aligha tud valamit kezdeni, a megoldandó ügy kerül az első helyre, s a munkatársak ennek rendelődnek alá. Szavainak hatását nem tudja kellőképpen mérlegelni, mások toleranciájának határait nem tudja megérezni.

2. **A rendszerető vezető** általában kényszeres-kolerikus: rendszerető, fél a változástól, a káosztól, a biztonságot az ellenőrzésben találja meg, cselekvésének alapja a törvény és a tradíciók. Döntései szilárd törvényességen nyugszanak. Jó dogmatikusok. Minden újítástól elzárkóznak, a hagyományokat tisztelik, nehezen döntenek, sokat tépelődnek, kerülnek a konfliktusokat, ugyanis azok számukra ellenőrizhetetlenek. Esetükben jól megfigyelhető a vallás és a hatalom kapcsolata. A rendszerető lelkész elsősorban a naiv és depresszív híveivel szemben egyre nagyobb hatalomra tesz szert, ennek megfelelően azok mind jobban kötődnek hozzá. Gyülekezeteik általában kiválóan szervezettek, és nagyszerűen működnek, munkaközösség jellegűek.

3. **Az innovatív vezető** általában hiszteroid-szangvinikus: a folyamatos keresés jellemzi, fél a kényszerítő körülményektől és a mulandóságtól. Mindig az újat keresi, fél a változhatatlanságtól. Magával ragad, lelkesít, nem fél az új kipróbálásától. Az elkötelezés nem erős oldala. Hirtelen elhatározás, változó tervek, nagy elismerésigény jellemzi, szereti, ha dicsérik. A folyamatos munkát másra bízzák.

4. **Az empátikus vezető** általában depresszív-melankolikus: fél önmaga felvállalásától, az elszigeteltségtől, és mások közelségére van utalva. Sok energiát fektet abba, hogy közelséget, biztonságot, bizalmi légkört, elrejtettséget teremtsen. Különös figyelemmel fordul a munkatársakhoz, döntése nem mindig átlátható, kerül a konfliktusokat. Született lelkigondozók, megértőek, beleérik magukat mások helyzetébe, segítőkészek és kiváló vigasztalók. Nem kutatják,

¹ Hézszer Gábor pasztorálpszichológiai jegyzetei alapján.

hogyan lehetne változtatni a nyomoron, igazságtalanságon, inkább segítenek elviselni azokat. Politikai-szociális összefüggésben az alázatosan mindent elfogadó, soha semmi ellen fel nem lázadó típust testesítik meg, amely bizonyos fokon túl kimondottan veszélyes.

5. **Az önmagát alakító vezető** általában narcisztikus típus. Erőssége: az intézmény meggyőző képviselete, gyengéje: az intézmény sikerességét a saját sikere mögé helyezi.

Vezetési stílusok

1. **Feladatorientált stílus:** a hangsúly a célokon és programokon van. A személyi kapcsolatokat ezeknek rendeli alá, sok mindent elér, de elhanyagolja a személyi kapcsolatokat.

2. **Személyiségorientált stílus:** figyel az emberek szükségleteire, mindent megtesz a jó munkahelyi légkörért, érzékeny az emberekkel és a kapcsolatokkal szemben. A feladatokat alárendeli a kapcsolatoknak.

3. **Passzív elkötelezettségű stílus:** a vezető legnagyobb mértékben visszavonul, s engedi a csoportot érvényesülni.

4. **Nagy fokú elkötelezettségű stílus:** a jó munkalétkör hozzájárul a jobb eredményekhez. Az eredmények javítják az együttműködés légkörét. Készséget, rugalmasságot követel, de tekintettel van az emberekre is.

Vezető-e a lelkipásztor?

Mai gyülekezeti gyakorlatunk szerint annak a lelkésznek is vezetnie kell, akinek nincs vezetői hajlama. Ha a keresztyén ember hármasságára gondolunk, prófétai, papi és királyi tisztségére és az ezekhez kapcsolódó feladatokra, akkor a királyként való viaskodás és a Krisztussal való uralkodás megkövetel tőlünk bizonyos vezetői ismeretet és tapasztalatot. Ez a tisztség egyfajta kibernetikai, menedzseri ismereteket is igényel az etikai alapok mellett. Lássam, hogy mi a bűn, és mi nem, és tudjam megszervezni a munkát, az életemet.

Milyen a jó lelkipásztor mint vezető?

Imre Lajos az *Ekkleziasztikájában* így ír erről a kérdésről:

„A lelkipásztor nem vezér, akinek abszolút és fellebbezhetetlen akarata előtt mindenkinek meg kell hajolnia, nem uralkodó, aki legjobban tudja – vagy véli tudni –, mi szolgál alattvalói javára, hanem pásztor, aki terelgeti nyáját, előttük megy, mutatja nekik a jó utat, figyelmezteti a veszélyekre, s maga után hívja őket, gyengéden vezetvén a vonakodókat.”²

Hézszer Gábor hívta fel a figyelmemet arra, hogy különbség van a bibliabeli keleti pásztor és a magyar pásztor között. Míg a keleti pásztor elől megy, vezeti a nyáját, addig a magyar pásztor terelgeti nyáját, fújja furulyáját, bú nélkül éli világát. Úgy gondolom, hogy a jó pásztornak a kétféle pásztorolást megfelelő módon és időben kell váltania. Van úgy, amikor elől kell mennie, és utat mutatnia, és van úgy, amikor bölcsen a háttérben kell maradnia, és onnan kell gondot viselnie a nyájra.

Forgács Gyula festi le részletesebben a lelkipásztori eszményképet, a pásztor és a nyáj kapcsolatát alapul véve.³ A lelkipásztor misszionárius, munkájának alapja az isteni elhívás, feladata a megbízás teljesítése. Ha a nyáj nem tudja, hová tévedt, az nem olyan nagy baj, de ha a pásztor sem tudja, az már igen. Hogy lehet valaki jó lelkipásztor? A kérdésre a választ egy másik kérdésben kapjuk meg. A nagy pásztori parancs előtt Jézus megkérdezi Pétert: „*Simon, Jónának fia, szeretsze engem?*” Ha szeretjük elhívónkat, Krisztust, akkor lehetünk jó lelkipásztorok.

A Szentírásban több igehely is szól arról, hogy milyen, és milyennek kell lennie a pásztor és a nyáj közötti viszonyoknak. (Zsolt 80,1, Zsolt 121,4–5, Zsolt 23, Ez 34, Zak 11, Mal 2, Zak 13, Ézs 40, Ján 10, Ef 4,11)

a) A pásztor őrálló. Figyelme mindenre kiterjed (Mt 26,41, Mk 13,33, 14,38). Ehhez az őrálló figyelemhez bölcsesség kell, a pásztornak fel kell ismernie a közelgő veszélyt, körültekintőnek kell lennie, mindenre kiterjedő figyelemmel és bátorsággal kell igazgatnia a nyáját, vagyis a pásztor nem némán néz és figyel, hanem fölemeli szavát, védelemre hívja fel híveit (Ez 33,7–9).

² Imre Lajos: *Ekkleziasztika*. Coetus Theologorum kiadványa, Budapest 1941, 193.

³ Forgács Gyula: *A belmisszió és a cura pastoralis kézikönyve*. Ref. Egyh. Könyvtár, XIV kötet, Pápa 1925, 710.

b) A pásztor a nyáj védelmezője. A pásztornak kötelessége a nyáj védelmének biztosítása és a nyájért való kitartó küzdelem.

c) A pásztor a vezér. A pásztor elöl megy, vezeti a nyáját, ismernie kell a teret, de vezér, és nem hajcsár.

d) A pásztor a nyáj orvosa. Felismeri a külső és belső betegségeket, a látható és láthatatlan betegségeket, amelyek egyaránt veszélyeztetik az egyént és a nyáj közösségét is.

e) A pásztor az elveszettek mentője (Lk 15,1–7). Feladata, hogy megkeresse és hazahozza az elveszettet. A lelki életben, ahol nem térben és időben, hanem a bizonytalanságban, kételkedésben, hitetlenségben, a szívek gonoszságában és képmutatásában rejlenek ezek a távolságok – keresni és találni csak az tud, aki ismeri a lelki élet útjait, mellékösvényeit, szakadékait és veszélyeit.

f) A pásztor a nyáj táplálója. A gyülekezetet táplálni kell. A lelkipásztor keresztyén élete és annak a szeretetnek a mértéke, amely ezt az életet összekötésbe hozza gyülekezete tagjainak életével, a prédikációt az evangélium hirdetésévé teszi. A gyülekezet táplálása az élethatásokon alapszik.

Forgács Gyula a továbbiakban a lelkipásztor egyéniségével és magánéletével foglalkozik, majd a lelkipásztor társadalmi életével kapcsolatosan néhány megállapítást tesz. Legyen a lelkésznek társadalmi élete, ami a lelkészre nézve azt jelenti, hogy hivatalos összeköttetésein kívül is legyen hasznos tagja annak a közösségnek, amelyben él, vegyen részt községének életében, hazafias és más nemes célú mozgalmaiban, hogy legyen alkalma bizonyosságot tenni a keresztyén életnek ama természetéről, amely éppen az életet igyekszik áthatni és megújítani. A lelkész az emberek között éljen nemcsak azért, hogy oktassa, segítse és vezesse őket, hanem azért is, hogy ő is tanulhasson másoktól, igénybe vehesse mások segítségét. Ez az alázatosság legyen fő elve minden nyilvános szerepléskor, és akkor is, mikor a társadalmi érintkezések személyes ismerettségé és barátsággá emelkednek egyes – talán más vallású – egyének és családok részéről.

A lelkipásztor legyen szabad. Ne féljen az emberektől! Keresztyén elveit semmi szín alatt ne tagadja meg. Ne köttözze meg lelkiismeretét hiábavaló aggodalmakkal. Az a tény, hogy mi Krisztust szeretjük, vele élünk, nem valami lesújtó, elszomorító dolog, amely megfosztana az élet örömeitől. Ellenkezőleg! Ha keresztyénségem nem teszi életemet derültté, nem enged időt nemes szórakozásokra, és szabadságot elvéve minden esetben külön elintézendő kérdéssé teszi, hogy

szabad-e ezt vagy azt tennem, akkor az még nagyon kezdetleges, talán éppen a létezés vajúdásaival küzdő keresztyénység.

A lelkipásztor legyen alkalmazkodó. Nem sokszínűség, nem képmutatás, nem a bűnökkel megalkuvás az az alkalmazkodás, amiről szó van, hanem az a viselkedés, amely figyelemre méltatja a mások gondolatait és felfogását is, és megtalálja abban azokat a pontokat, amelyek bár elütnek az övétől, de alkalmasak arra, hogy összekötetésbe lépjen velük. Ha meglátják az emberek, hogy nem vagyunk rideg erkölcsbírák, hogy nem atyáskodni akarunk fölöttük, hogy keresztyén szokásaink nem feltűnésből, hanem komoly meggyőződésből származnak, hogy meggyőződéseinket nem akarjuk másokra erőszakolni, hogy a közügyek terén nem önző felekezeti szempontok, hanem maga a közjó érdeke vezérel minket, akkor tiszteletre méltó társadalmi helyzetet biztosítunk magunknak.

Nagymértékben befolyásolja a vezetői magatartásunkat az, hogy miként tekintünk a közösségre, amelynek lelkészei vagyunk. Ha gyermeknek tartjuk, akkor határozott vezetőként kell fellépniünk, ha már felnőttnek, akkor nagyobb teret, kezdeményezést biztosítunk neki.

A nevelésben az egyik lehetőség az, hogy felnőttnek tekintjük a gyermeket, és felelőséggel ruházzuk fel, és ezáltal, a bizalmat meghálálva felnövekedik. A háttérben azért ott kell lenniünk, tudnia kell, hogy számíthat ránk.

László Dezső jegyzi meg egyik előadásában:

„Az egyháznak vannak olyan nemzeti föladatai, amelyeket nem a lelkipásztornak kell végeznie, és a lelkipásztornak vannak olyan nemzeti szolgálatai, amelyeket egyetlen más egyháztagnak sem tölthet be, viszont a nemzeti élet az egyház tagjait olyan munkák elvégzésére is kötelezi, amelyek nem hárulhatnak a lelkipásztorra.”⁴

Mi az alapja a lelkipásztor nemzeti szolgálatra való elkötelezettségének? Mindenekelőtt a lelkipásztor is tagja a magyar nemzetnek, ebből kifolyólag neki is végeznie kell mindazokat a nemzeti feladatokat, amelyekre a nemzeti lét általában kötelezi a nemzet tagjait. Mivel a lelkipásztor a legmagasabb igényű szolgálatra, Isten szolgálatára van elhívva, s nemcsak beszédével, hanem élete példájával is elől kell járnia, az általános nemzeti kötelezettségeket mindenki másnál alaposabban, lelkiismeretesebben és áldozatosabban kell ellátnia.

⁴ László Dezső: *Nép, nemzet, lelkipásztor*. Igazság és Élet füzetek, 28. füzet, Debrecen 1942, 17.

A lelkipásztor nyilvános szolgálatra rendelt tagja a nemzetnek. Folyamatosan emberek előtt és emberek között kell forgolódnia. Hivatalt tölt be, s ennél fogva nem magánember, tehát nemcsak saját magát, hanem egyházát is képviseli. Szolgálatát a nemzet tagjai veszik igénybe. Ezért egyáltalán nem közömbös, hogy miképpen folyik a nemzetéért végzett szolgálata.

A magyar református lelkipásztor letagadhatatlanul nemzeti egyházban szolgál. A magyar keresztyén egyház István király óta szüntelenül úgy jelentkezett, mint nemzeti népegyház. Ezt a rendszert a reformáció nemcsak fönntartotta, hanem megerősítette és még inkább elmélyítette. Történelmi gyökerei vannak tehát annak, hogy a lelkipásztoroknak különleges nemzeti szolgálatokat kell végezniük.⁵

Amikor bizonytalanná válik az emberi értékelés, élessé lesz a társadalmi és szellemi elkülönülés, különösen fontossá válik az egyetlen szilárd és biztos mértéknek, az Igének a fölemelése. Amikor bizonytalanná lesz a társadalmi szervezkedés tengelye, és élesen szembekerülnek egymással az érdekcsoportok, különösen fontos, hogy az egyház teljes erővel végezze a pártok, érdekcsoportok és világnézetek fölötti egységes nemzetszervező munkáját.

Egyházunk viszonya a társadalmi mozgalmakhoz és egyesületekhez

Imre Lajos az egyházzól szóló tanításában így vélekedik erről a kérdésről:

„A társadalom, amely az egyház mellett fennáll, az egyház tagjaiból csoportosul, annak életéből az egyház tagjai nem szakadhatnak ki, sem el nem szigetelődhetnek, a társadalmi élet kérdéseit, vitáit, feladatait beviszik az egyházba, s az egyházban hallottakat kiviszik a társadalomba. Itt ismét egy olyan feszültséget szemlélünk, aminővel tele van az egyház élete és ami az egyháztól, mint a világban élő, de a világ feletti alapon álló és célokkal rendelkező közösségtől elválaszthatatlan. Egyrészt világosan kell látnia az egyháznak, hogy üzenete semmiféle társadalmi jelszóval nem azonosítható, hogy Istennek az egyház által hirdetett Igéje a világtól teljesen különböző s felette áll minden emberi igénynek és célkitűzésnek. Ennek meglátásához, de még inkább nyílt bevallásához és érvényesítéséhez az egyháznak bátorságra van szüksége, mert ezért fogják életellenességgel,

⁵ László Dezső: i. m. 18.

ábrándozással, a valóság meg nem értésével vádolni. Ugyanakkor látnia kell azonban azt is, hogy tagjai a társadalmi életben élő emberek, akiknek számára itt kell az üzenetet hirdetni, s akiknek mindennapi életét kell irányítani. Az egyház so-hase szűnjék meg a társadalmi élet kérdéseiben sem egyház, vagyis Isten szolgája lenni és maradni, de ezt az Igét a napi élet kérdéseiben hirdeti. Mikor tagjai a különböző ilyen mozgalmakban részt vesznek, arra igyekeznek, hogy ott úgy vegyenek részt, mint Isten gyermekei és ott is Istent szolgálják. De ugyanakkor szükséges, hogy az egyház hirdesse Istennek az egész emberi életre kiterjedő hatalmát és erejét. Ezeken épül fel az egyház és a társadalmi alakulatok viszonya részleteiben.”⁶

Ha számba vesszük a közélet különböző terein munkálkodókat, mindenütt megtalálhatnánk ott a református lelkipásztori, tanári, tanítói családok leszármazottait, jelöljük annak, hogy a református egyház arra nevelte gyermekeit, hogy szelleméhez híven Istennek a világban szükséges szolgálatát végezzék.

Az erdélyi református egyház életében volt olyan időszak, amikor a reformátusság az egyház célját társadalmi feladatok végzésében látta, az egyház üzenetét egy kulturális, gazdasági, társadalmi megújulás előkészítésében és végrehajtásában kereste, és sokszor az egyházat kulturális egyesület színvonalára akarta sülyeszteni.

Az egyháznak látnia kell azt, hogy a társadalmi élet kérdései megítélése és megmozdulásaiban való részvétel alól nem szabad kivonnia magát, sőt kötelessége ezekre nézve is hirdetni Isten akaratát, másrészt tagjainak ilyen irányú munkásságát felhasználni, irányítani, lehetővé tenni.

A kulturális, gazdasági, társadalmi, tudományos, művészeti élet szabályozása, szervezése, vezetése nem azonosítható az egyház igehirdető, az Ige szolgálatát végző munkájával. Református felfogás szerint nem az egyház hivatott arra, hogy a gazdasági életet szabályozza, hogy tudományos egyesületeket alkosson, hogy a sportéletet megteremtse, hogy szórakozásról gondoskodik tagjai vagy mások számára. Ugyanakkor a társadalmi élet és annak kérdései, feladatai, munkái s így az abban fennálló mozgalmak és egyesületek is, az emberi életnek e világban folyó reális valóságához tartoznak. Ezekről elvonulni, ezeket megvetni annyit tenne, mint kiszolgáltatni őket a Sátánnak, mint tagadni azt, hogy Istennek

⁶ Imre Lajos: *Ekkleziaszintika*. 46.

van üzenete és parancsa a világ számára, mint tagadni a váltságot és a kegyelem tényét.

Ma a lelkipásztornak a társadalomban elfoglalt helyzete valójában attól függ, hogy miként tudja ott a helyét megállni. Ha megbecsüli helyzetét, és hűséggel szolgál, a gyülekezet is, a társadalom is megbecsüli.

A lelkipásztor mint keresztyén népvezető

A lelkipásztor felelősséggel tartozik a rábízott életekért. Nemcsak emberi lelkeket, de egy nép vezetését bízta ránk Isten. Annak, akit Isten olyan helyre állított, hogy vezetője kell lennie másoknak, lefelől is azt kell felismernie, hogy ez a megbízás Istentől származik, és nem a saját maga ambíciójából vagy kiválóságából. Isten minden ilyen megbízást azért ad, hogy abban neki szolgáljunk. Ha erről elfeledkeznek az ember, könnyen lehet gögössé és önteltté, könnyen gondolhatja azt, hogy a saját érdemei, tehetsége vagy állása miatt lett mások vezetőjévé. A Bibliában azt látjuk, hogy mindenki, akit Isten ilyen munkával bízott meg, először visszaretent ennek a feladatnak a nagysága elől. Mózes csak Isten határozott parancsára vállalkozott a feladatra, s maga Salamon király azt mondja imádságában, hogy Isten népének vezetése súlyos és nehéz feladat. Ezért a nép igazi keresztyén vezetőjében mindig alázatosságnak kell lakoznia, aki hűségesen és engedelmesen vár Isten parancsára, és Isten akaratát tartja élete alapjának. Nem a maga akaratát dönt azokban a kérdésekben, amelyeket meg kell oldani, nem a maga akaratát akarja érvényesíteni, nem a saját bölcsessége szerint nyújt irányítást másoknak, hanem Isten törvénye és akaratát szerint cselekszik.

Egy másik vonás, ami a keresztyén népvezetőknél érvényesülnie kell, az, hogy azokkal, akiknek vezetőjévé tette Isten őt, Isten szolgálatában való egység kapcsolja össze. Akik mások vezetésére vannak hivatva, azoknak nem önmagukban kell bízniuk, hanem Istenben, aki az ő gyermekei sorsát hordozza, és aki egyedül tudja, hogy mit akar azokkal a lelkekkel, akik vezetésére minket elhívott.

Akit Isten mások vezetésével bízott meg, ezt a munkát csak imádsággal és Isten iránti engedelmességgel töltheti be. Ismerni kell tehát Isten parancsát, hogy másokat ebben a parancsban vezethessünk, fel kell ajánlani magunkat minden napon arra, hogy Isten végezze bennünk és velünk a maga munkáját.⁷

⁷ Imre Lajos: A keresztyén népvezető. In: *Kiáltó Szó* (1939/4), 40.

Népünk a lelkipásztortól határozottságot vár, úgyannyira, hogy sok gyengébb képesítésű lelkész tudott határozott fellépése által jelentős sikereket elérni a gyülekezetben, mialatt jobb képesítésű kollégája határozatlansága miatt egyik kudarcot a másik után vallotta. Kevés gyülekezetünkben vannak a hívek megérve arra, hogy a lelkipásztor határozott fellépése nélkül az egyházat kormányozni tudják.⁸

A lelkipásztor mint az egyházközség vezetője

A lelkipásztornak szeretnie kell a rábízottakat. Az evangélium terjedési közege a szeretet. Ahol nincs szeretet, ott nem tud terjedni az evangélium. Lehet, hogy megvannak az istentiszteleti alkalmak, a teológiai tudás, a jó szervezőképesség, de az Ige mégsem jut el a lelkekig. A lelkipásztor és a gyülekezet viszonya meghatározza az egész gyülekezetépítés menetét.

A lelkipásztornak sok feladata vagy lehetséges működési területe van. Annak megfelelően alakul lelki profilja, hogy a sokrétű munkakör közül melyik kerül túlsúlyba. Vannak közöttük, akik kiemelkedő adminisztrátorok, jó gazdák, mások jó szervezők, lelkesítő népvezérek, ügyes menedzserek, jó vallásoktatók, elsőrendű szociális vezetők, kiváló igehirdetők, jó lelkigondozók. A felsoroltakra – és sajátos kisebbségi körülményeink között talán még másra is – nagyon sok esetben szükség van. A lelkipásztori élet a maga evangélium szerinti szolgálatával a teljes életre ki kell terjednie.⁹ Nyilván sok egyéb feladata van a lelkipásztornak mint a gyülekezet vezetőjének, de ebben a dolgozatban most nem tudok kitérni erre a kérdésre.

Lelkipásztor és politika

Az egykori hírneves tiszántúli püspök, Balthazár Dezső meglehetősen sommásan fogalmazza meg a véleményét a lelkipásztor és politika kérdésről: az egyház a politikával való érintkezésből csak hatalmi és anyagi előnyöket meríthet, a lelkiek kibeszélhetetlen kárára.¹⁰

⁸ László Dezső: A református lelkipásztor a magyar nép köztudatában. Előadás theologiai hallgatók konferenciáján. In: *Az Út* 18 (1936/6), 187.

⁹ Csiha Kálmán: *Gyülekezetépítés*. Kolozsvár 2003, 65.

¹⁰ Sebestyén Jenő: Egyház és politika. In: *Kávinista Szemle* (1926), 303.

Török István így nyilatkozik erről a kérdésről:

„Az az egyház, amelyik kétes értékű politikai sikerek jakob-lencséjéért nem adja el pártokon felülállását, hirdetheti minden pártnak a megtérést és a bűnbánatot. Politikai ellenfelek találkozhatnak területén és kereshetik együttesen Isten akaratát. Mindennek azonban van egy elmellőzhetetlen feltétele: először maga az egyház legyen teljesen az Igéé, hogy aztán tudjon olyan politikai emóció nélkül szembenézni a politikával, mint amilyennel Urunk Jézus viselkedett az akkori idők nem kevésbé egzisztenciába vágó politikai kérdéseivel szemben. S ez az emóciónélküliség nem közönyt jelent, hanem tárgyilagosságot s a határok ismeretét.”¹¹

Ha az állam abszolútnak véli magát, és túllép azon a hatáskörön, „ami a császáré”, az egyháznak szembe kell szállnia a hatalmaskodó és önistenítő állammal. Nem azért, hogy fölébe kerekedjen, hanem hogy bizonyágtevő erővel emlékeztesse az államot arra a szuverén hatalmasságra, akinek mindketten alárendeltjei. Egyetlen fegyvere ebben az Ige hirdetése. A nyugati gondolkodási tradícióban és a szó klasszikus, görög értelmében a politika a polisz ügyeivel való foglalkozást jelentette. Ebben a tágabb értelemben a politika szót közéletnek fordíthatnánk.

A Szentírás egyrészt az istentisztelet részévé teszi a politikai hatalomért való könyörgést, imádságot, hálaadást. Ezzel arról tesz bizonyágot, hogy nem tekinti Krisztus uralmától függetlennek a világi hatalmat. Nem bűnösebb, nem tisztátalanabb terület, mint bármi más a világon.

Ebből következik, hogy a politikai közöny, a döntésben való részvételtől való tartózkodást felelőtlenségnek tekinti. A politikában nem részt venni nem más, mint a felelősség visszautasítása.

Az egyház – ahogyan ezt különösképpen Ravasz László fejtette ki a két világháború között – elsősorban igehirdetésével és szociáletikai tanításával politizál. Nem lehet ugyanakkor tere pártpolitikának, már csak amiatt sem, mert a párt zárt, míg a gyülekezet mindenki előtt nyitott. Krisztusban nincs zsidó és görög, szolga és szabad, és itt folytathatnánk a pártok felsorolásával is. A templomban, az úrasztalánál nem a pártok tagjai vagy képviselői vesznek részt, hanem a megkegyelmezett bűnösök, a Krisztus testének tagjai. Ha az egyház hozzá akar járulni

¹¹ Török István: Egyház és politika. In: Németh Pál (szerk.): *Magyar református önismereti olvasókönyv*. Kálvin Kiadó, Budapest 1997, 330.

a jó politikai párbeszédhez, akkor legfeljebb katalizátorként működhet abban, hogy a politikai közélet felelős szereplői közös és mindnyájunkat érintő ügyekben, esetleg mint keresztyének, vagy mint református keresztyének nyilatkozzanak meg és beszéljenek egymással.¹²

Az Istentől reánk bízottak iránt felelőséggel tartozunk (1Tim 5,8). Egyházunk népe magyar, így annak sorsában osztoznunk kell, terheit, feladatait, Isten szerinti jövődjét, szabadságát szívünkön kell hordoznunk és annak megvalósulásáért küzdenünk kell. A magyar érdekképviselőt vagy akárhol egy politikai színészű párt vagy tömörülés bármilyen szép emberi elgondolásokkal indul is, mégis csak emberi, ami egyrészt azt jelenti, hogy munkájában tévedhet, másrészt azt, hogy változásnak kitett.

Az egyház felette áll a legjobb szándékú emberi érdekszövetségnek vagy politikai pártnak is. Ezért nem szerencsés dolog az, amikor a lelkipásztor politikai szerepet vállal, mert ezzel elveszti függetlenségét, alárendeli magát egy emberi szövetségnek, holott ő egyedül Isten alárendeltje.

Egy, az első világháború előestéjén született könyv szerzői így írnak erről a témáról:

„A pap és a tanító politizáljon, de csak akkor, ha a nemzet jólétét előmozdító nagy kérdésekről van szó. Ne legyen vezér, csak irányító, s gondoskodjék arról, hogy a reá bízott polgártársak kalandos politikára eszközül fel ne használtassanak és gondoskodjék arról, hogy az a nép, amelynek gondozása reá van bízva, megelégedett, boldog és gazdag legyen, mert akkor mindazok az előnyök, amelyet most ok nélkül erőszakkal akarunk megszerezni, az ölünkbe hullnak. Tehát politizáljon a pap és tanító, de ne induljon megfontolatlanul eldobott jelszavak után. Csak olyan politikai pártot támogasson, melynek megbízhatóságáról meggyőződött s amely párt a reábízott községnek kárt nem okoz.”¹³

Az egyháztörténelem során ez a kérdés, hogy az egyház és a lelkipásztor politizáljon-e, vagy sem, többször fellángolt. A vélemények közti különbségek többnyire abból adódnak, hogy ki mit ért politizálás alatt. A közvélekedés azt mondja, hogy igen, a szó nemes értelmében politizáljon, sőt politizálnia kell az egyháznak

¹² Szűcs Ferenc: Teológiai etika és politika. In: Zsengellér József (szerk.): *Szakmaiság és keresztyén etika*. Református Közéleti és Kulturális Központ, Budapest 2005, 11.

¹³ Schulcz Józsefné – Gidófalvy István: *A magyar pap és tanító szociális kötelességei*. Kolozsvár 1913, 173.

és a lelkipásztornak, viszont a szó mai értelmében a többség azt nyilatkozta, hogy az egyház és a lelkipásztor ne politizáljon. Az alábbiakban idézem Pap Géza, az Erdélyi Református Egyházkerület püspökének 2003-as évi püspöki beszámolójából az idevonatkozó részt:

„Az egyháznak és szolgálóinak el kell dönteniük, hogy kinek szolgálnak, kinek engedelmeskednek. Mert két Úrnak nem lehet szolgálni. Ez pedig azt is jelenti, hogy az egyház sohasem válhat valamelyik politikai párt érdekeinek a kiszolgálójává, vagy szócsövévé. Az egyház nem azt mondja, amit a hatalom elvár tőle, hanem azt, amivel megbízták. Az egyház szolgál, és nem kiszolgál. Az egyház engedelmeskedik, de kizárólag a mennyei hatalomnak, s egyetlen földi hatalmasság sem állíthatja a saját oldalára. Hiszen a hatalom mindenkori képviselőjét egyetlen dolog érdekli: az, hogy hogyan tudja a saját csúcspozícióját megtartani, s a mi esetünkben az, hogy hogyan tudja ennek érdekében az egyházat felhasználni. A pártpolitika képviselője, ha anyagi támogatást ad, azt sohasem azért teszi, mert egyet értene az egyház célkitűzéseivel, hanem azért, mert saját hatalmának fenntartása érdekében meg szeretné vásárolni az egyház tagjainak szavazatait. Ez az egyetlen szempont, és ennek érdekében jutalmaz vagy büntet. A pártpolitika pedig nagyon jól tudja, hogyan lehet a lelkipásztorokat, a gyülekezeteket saját oldalára édesgetni. Kihasznlja az egyház nincstelenségét, elvesztett ingatlanaink miatti sanyarú helyzetünket, romos templomainkat. Ebben a kihívásban az egyháznak el kell döntenie, hogy kinek a szolgálatába szegődik, és kinek engedelmeskedik. Mert akinek szolgál, annak kell, hogy engedelmeskedjen. Az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsa pedig úgy döntött, hogy református gyülekezeteink olyan testnek a tagjai, amelynek feje az Úr Jézus Krisztus, és egyedül Neki akarnak szolgálni. Ennek a felismerésnek a szellemében fogalmazta meg a következő határozatát, amely „megtiltja a lelkipásztoroknak, hogy akár politikai párt, politikai szervezet vagy politikai jellegű érdekvédelmi szövetség tagjaként, akár független jelöltként helyi, megyei vagy országos szervezetben, illetve helyhatósági testületben, választott tisztségviselőként vagy fizetett tisztviselőként, feladatot végezzenek. Nem hiszem, hogy elemeznem kellene a határozatot, néhány gondolatra azonban fel kívánom hívni a figyelmet. A határozat egyértelműen bátorítja a lelkipásztorokat, hogy a közéletben aktív szerepet vállaljanak, úgy, ahogy ezt minden időben tették, azzal a bizonyossággal, hogy minden tettük és cselekedetük Isten ítélete alatt áll. Ez azt is jelenti, hogy a lelkipásztornak kell legyen politikai

véleménye, s azt bátran hangoztatnia kell, de sohasem kötelezheti el magát egyetlen párt programja mellett, és nem lehet annak megvalósítója, hiszen ez akadályozná hivatalos teendői végzésében, megrontaná a hívőkkel való viszonyát, politikailag megosztaná a gyülekezetet, és veszélyeztetné a református gyülekezet egységét. Arra is szeretném felhívni a figyelmet, hogy a határozat nem tiltja meg a politikai rendezvényeken való részvételt, nem tiltja a párttagságot sem, kizárólag azt tiltja meg a lelkipásztoroknak, hogy politikai testületben választott tisztségviselőként vagy fizetett alkalmazottként feladatot végezzenek.”¹⁴

Zólyomi Jenő a lelkipásztori hivatás politikai vonatkozásairól írt tanulmányában a következőket írja:

„Mi a pásztori hivatás célja, mi a politika célja, és mi a pásztori hivatás politikai vonatkozása?

A pásztori hivatás célja: Isten országa. A politika célja: a föld országa, a földi viszonylatok, emberi együttélés ideális lehetőségeinek rendezése... Az evangéliumokban az Isten országáról kétféle értelmezést olvashatunk. Az egyik szerint Isten országa eljön (jöjjön el a Te országod), a másik szerint Isten országa itt van (közöttünk van). Ez az ellentmondás tárja fel az igazság mélyét előttünk. Az Isten országa egészen a mennyben van, és mégis itt a földön kell megvalósulnia.

Tévednek azok, akik Isten országát korlátozni akarják, megszabni határait, elszigetelni a világ egy tekintélyes részétől, vagyis Isten országát ebben a világban világon kívülivé akarják tenni.

Túl merev a kérdés olyan fogalmazása, hogy: politizáljon-e a lelkipásztor, vagy sem? Valahogy ezt mondhatnánk: teljesítse a pásztori hivatást még politikai vonatkozásban is, illetve vonja le, merje levonni pásztori hivatásának politikai következményeit is.

A pásztor teljesítse a kötelességét teljes mértékben, és akkor nem is kell politizálnia, mert Krisztus a politikának is (nemcsak a törvénynek) vége, teljessége.”¹⁵

Gönczy Lajos, teológiai intézetünk igazgatója, 1940. október 20-án, az évnytőn beszélt arról, hogy az eltelt 22 év alatt, 1918–1940 között a lelkészek kényszerűségből olyan munkát is el kellett vállaljanak, amelyek nem tartoznak

¹⁴ Pap Géza: A 2003-as évi püspöki beszámoló. In: *Értesítő* 12. (2003), május–június.

¹⁵ Zólyomi Jenő: A lelkipásztori hivatás politikai vonatkozásai. In: *Az Út* 11. (1929/3), 90.

kimondottan a lelkési szerepkörbe. De kisebbségi sorsban egy református lelkész nem teheti meg azt, hogy ezeket a többletfeladatokat, akár a politikai szerepvállalást, ne vállalja fel.

„Pedig még egy nagy ajándékot hoz ez az új idő nekünk, lelkipásztoroknak. Felszabadulást azok alól a feladatok alól, amelyek szorosabb értelemben nem tartoztak a lelkipásztor feladatai közé, de amelyeket egy ellenséges államban mégis vállalnia kellett a népéért élő lelkipásztoroknak. A politikai, kulturális, társadalmi, gazdasági feladatok egész sorának terhe alól felszabadulunk, mert lesznek más, éppen ezeknek a végzésére kiküldött szakemberek. Milyen óriási előnyt jelent a múlttal szemben az, hogy ezután minden erőt a sajátos lelkipásztori munkára lehet koncentrálni. Mert, ha a lelkipásztor ezután sem feledkezhetik meg arról, hogy Isten az embert test-léleknek teremtette, mégis a test gondjainak hordozásában jóval kisebb erőt és kevesebb időt igénylő feladat maradt ezután a pásztorra.”¹⁶

Zárógondolatok

A mai világban, amikor diákjaink a juhokat többnyire csak könyvből vagy állatkertből ismerik, pásztorral nem találkoztak, talán jobban értik a hasonlatot, ha a vezetőt egy autó vezetőjének tekintjük.

Ha valaki meg akar tanulni autót vezetni, akkor elmegy egy sofőriskolába, az oktató vezetése alatt megtanulja, begyakorolja a vezetést, elsajátítja a szabályokat, vizsgázik, kézhez kapja a hajtási jogosítványt, és vezethet. Viszont jó autóvezető csak pár hónapnyi vagy évnyi aktív vezetés után lesz belőle.

Ha ifjú titánként a sebesség bűvöletébe esik, és elveszti józan ítélőképességét, fejébe száll a dicsőség, hogy az autó arra megy, amerre ő tekeri a kormányt, ha figyelmen kívül hagyja a körülményeket, és áthágja a szabályokat, akkor nemcsak az autó sérülhet meg, hanem ez az életébe is kerülhet, sőt mások életét is veszélyezteti.

Meg kell tanulnunk óvatosan vezetni, ez viszont nem bizonytalanságot, tétozást jelent, hanem éppen ellenkezőleg, nagyfokú biztonságot. Hogy azok, akiket vezetünk, érezzék; biztonságban van az életük. Mit jelent ez a gyülekezetvezetésben, továbbra is e képi szinten maradva? Azt, hogy előre látom az utat, a gödröket, a

¹⁶ Gönczy Lajos: *A mi Fakultásunk. A Kolozsvári Református Theologiai Fakultás ismertetése.* Minerva irodalmi és nyomdai műintézet, Kolozsvár 1940, 17.

gyülekezet buktatóit, a problémás kérdéseket. Azt, hogy tudom, hogy a szemből jövő mit akar, vagy legalábbis sejtem. Meglátom a jelzéseket, meghallom a ki nem mondott kérdéseket is, a belülről gyötrő lelki gondokat.

A jó pásztor-gépkocsivezető ismeri az autóját, és karbantartja. Jó utakon vezet, és kikerüli a gödröket. Ismeri az autójának képességeit, hogyan gyorsul, mekkora a féktávolsága, ismeri az autója hangját, és tudja, mikor kell sebességet váltania. A motor hangzásából meg tudja állapítani, ha valami gond van a kocsival. A jó vezető ellenőrzi az olajsintet, mert tudja, ha nem forognak olajozottan a dugattyúk, akkor lesül a motor, és tönkremegy az autó. A jó vezető tisztán tartja az autót, megszábadítja a ráakódott piszoktól. A béres az, aki nem jó vezető, aki nem kíméli az autót, eszeveszettül, felelőtlenül száguldozik.

A kétféle vezetés között (autó és gyülekezet) a sokféle hasonlóság mellett rengeteg különbség is van, de a leglényegesebb talán az, hogy míg az autót egyedül vezeti a vezető, a gyülekezetet nem egyedül, hanem segítséggel, presbiterekkel vezeti a lelkipásztor. Olyanokkal, akik tapasztalattal, erős hittel, példamutató étellel rendelkező gyülekezeti tagok, akik szívügyüknek tekintik a gyülekezet és a többi tag sorsát.

Az egyház nemcsak organizmus, vagyis élő szervezet, aminek Jézus Krisztus az ura, legfőbb vezetője, de ugyanakkor organizáció is, vagyis szervezet, amelynek sajátos törvényei, szabályai vannak, amelyek alapján működik. Ha ezeket figyelmen kívül hagyjuk, és nem készítjük fel megfelelő módon diákjainkat, akkor ezzel csak egy újabb terhet akasztunk a nyakukba, mely akadályozni fogja őket a lelkipásztori szolgálatban.